

Карпов В.В.,
*доктор історичних наук, завідувач кафедри
мистецтвознавчої експертизи Національної
академії керівних кадрів культури і
мистецтв
ORCID 0000-0002-3446-9187*

ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА У МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРИ КУЛЬТУРИ

В історичному контексті військова діяльність на теренах України вирізняється постійною активністю. Це свого роду досі діючий вулкан, який періодично викидає спалах різноманітних інтересів, досягнення яких можливе у результаті військових дій. Київська фортеця, фортеця у Судаку та Керчі, Дубенський форт, Севастопольська фортеця, фортеця Межибож, Хотинська та Аккерман відображають досягнення воєнної науки та її бачення на способи ведення війни у різні історичні періоди. У ХХ столітті – це Перша та Друга світові війни, Визвольні змагання 1918-1921 років, боротьба Української Повстанської Армії 1942-1956 років, а також період Холодної війни. Кожен з цих періодів залишив на українській землі свій слід, який відображений у різноманітних пам'ятках військової діяльності.

Музеєфікація військово-історичної спадщини тісно пов'язана із історією. У залежності від інтересу та важливості цієї історії для суспільства перебуває рівень популярності самої військової пам'ятки, а отже і рівень її охорони, збереження та реставрації. Музеєфікація військових об'єктів є вагомим способом збереження історії. У цьому контексті особлива місія покладається на музеї. І хоча законодавчо визначено, що головним завданням музеїв є збирання, зберігання та пропагування історичної спадщини, все ж музеї також виконують важливу соціальну функцію збереження пам'яток та за їх посередництва і історії.

Процес скорочення чисельності української армії викликав необхідність збереження історично значущих військових об'єктів та їх

музеєфікації. Це відноситься до створених у 2001 р. Музеєм Ракетних військ стратегічного призначення та у 2002 р. Військово-морського музейного комплексу "Балаклава".

Військово-морський музейний комплекс «Балаклава» розміщено в приміщеннях підземного протиатомного укриття I категорії, розташованого в скельному масиві гори Таврос на західному березі Балаклавської бухти. Підземний протиатомний комплекс – це унікальний пам'ятник військової історії, техніки і будівництва. Фактично це ціле підземне місто, площа якого може складати до 20 тисяч кв.м. Тут колись розміщувалися виробничі цехи, водний канал і сухий док заводу з ремонту підводних човнів, приміщення ядерного арсеналу Чорноморського флоту СРСР, спеціальний цех з перевірки на функціональність торпед, підземні резервуари для зберігання дизельного палива, енергетична установка та запасний командний пункт 14-ї дивізії підводних човнів. Він є свідченням про складний період в історії людства – «холодну війну» і вражає розмахом та потужністю задуму, конструкторським талантом, темпами будівництва і навіть певним інженерним естетизмом.

Музей Ракетних військ стратегічного призначення – один з унікальних військових музеїв України. Для його створення використана бойова позиція ракетного полку 46-ї ракетної дивізії Ракетних військ стратегічного призначення. Музей являє собою територію бойової стартової позиції із збереженими у первісному вигляді інженерними спорудами – шахтно-пусковою установкою, командним пунктом запуску ракети шахтного базування, наземним обладнанням (холодильний центр, енергоблок, чергове приміщення з автоматизованими системами охорони) і різноманітними допоміжними механізмами ракетного комплексу "ОС" (одиначний старт).

При вирішенні питання музеєфікації цього об'єкта ставилось за мету максимально зберегти ідентичність бойової позиції, яка і є власне музеєм,

а також створити умови для належного зберігання та експонування спеціальної техніки ракетних військ і ракет, що розміщені відкрито на території.

Історія героїчної оборони Києва у 1941 році, як виявилось, не представлена у культурному просторі столиці. Наявність споруд Київського укріпленого району відкриває шлях до вирішення проблеми їх музеєфікації та відтворення музейними засобами початкового періоду війни, оборони Києва, а також виконання пам'яткоохоронних функцій.

Джерела та література

1. Карпов В. Музеєфікація культурної спадщини та пам'ятних місць Тараса Григоровича Шевченка. // Всеукраїнська науково-практична конференція «Феномен Тараса Шевченка: лінгвістичний, історичний і мистецтвознавчий аспекти». Збірник матеріалів. Київ. НАКККіМ, 2014. С. 81.

2. Карпов В.В. Досвід актуалізації військово-історичної спадщини в пам'яткоохоронній та музейній діяльності // Музейна справа та освіта в Україні: матеріали науково-практичної конференції в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтва 13 – 14 листопада 2014 року. Київ. НАКККіМ, 2014. С. 65-69.

3. Карпов В. Проблемы музеификации военных объектов, имеющих историческое значение // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи. Матеріали 9-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (30-31 трав. 2013 р., м.Севастополь): відп. ред. Л.О.Гріффен: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК; Нац. військ.-істор. муз. України; Ас-ція праців. музеїв тех. профілю; Акад. інж. наук України Київ. 2013. С.103-105.

4. Карпов В.В. Ретроспективний погляд на формування Музею Збройних сил України (1995 – 1996 рр.) // Музеї та реставрація у контексті

збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності: Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції / під заг. ред. В. Чернеця. Київ. Міленіум, 2018. С.111-122.

5. Карпов В. Балаклава: від цілком таємного об'єкта до військово-морського музейного комплексу // Воєнна історія. 2009, № 2 (44). С. 126-131.

Константинов В. В.,
голова Ради громадської організації
«Центр патріотичного виховання
дітей та молоді «Юний прикордонник» (м. Київ),
член Міжнародної ради музеїв ICOM

ПОЛІТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ІСТОРІЇ ОБОРОНИ КИЄВА 1941 РОКУ

Висловлюю свою повагу Вам, як колегам, учасникам цього знакового зібрання. Тема є важливою сьогодні не лише тому, що минуло 77-м років від початку оборони Києва, але й у більш широкому плані. Адже історичний діалог про минуле та про культуру за умов глобалізації, цивілізаційних змін, викликів, проблем та конфліктів, є необхідним як у національному, так і міжнародному сенсі.

Я представляю дитячу громадську організацію Центр патріотичного виховання дітей та молоді "Юний прикордонник", яка здійснює свою діяльність уже дев'ятий рік. Особисто я з 2014 року являюсь членом Міжнародної ради музеїв ICOM.

Нашим Центром проводиться робота з учнівською молоддю у напрямку військово-патріотичного виховання. Ми брали участь у діяльності Робочої групи з питань патріотичного виховання молоді при Апараті РНБО України. У листопаді 2016 року наша організація виступила співзасновником військово-патріотичної гри "Джура-Прикордонник", назва якої увійшла до Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку